

Edyta Laurman-Jarząbek
Akademia Ignatianum w Krakowie

Terapia, dialog, interwencje

Therapy, Dialogue, Interventions

Jak zmieniać zachowania dzieci i młodzieży, opracowanie
zbiorowe: Artur Kołakowski, Małgorzata Dąbrowska-
-Kaczorek, Jessica Minahan, Nancy Rappaport,
Jerome Schultz, Eliza Wasilewska, Bogdan Guziński,
Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2016, ss. 114

Współczesna rzeczywistość społeczna rodzi wiele trudności i sytuacji kryzysowych, które dotyczą dzieci i młodzież oraz rodziny. Wszechobecna komercjalizacja życia rodzinnego, pogoń za dobrami materialnymi, brak czasu na wspólne „bycie”, nieograniczony i niekontrolowany dostęp do multimediów oraz pogarszająca się kondycja psychiczna dotycząca coraz młodsze dzieci powodują, że osoby profesjonalnie zajmujące się pomocą i wsparciem poszukują coraz skuteczniejszych form pracy. Pedagodzy, psychologowie, pracownicy socjalni, terapeuci i inni pracujący na co dzień z dzieckiem i rodziną muszą mieć nie tylko interdyscyplinarną wiedzę, ale i sięgać po nowe metody i formy pracy, które sprawdzą się w danej sytuacji oraz przyniosą pożądany efekt. Wyjątkowe wyzwanie czeka na pedagogów szkolnych i nauczycieli, którzy wobec zmieniającej się rzeczywistości muszą sprostać nowym wyzwaniom, jakimi są niepożądane zachowania dzieci i młodzieży. Do takich zachowań niewątpliwie należą: nieposłuszeństwo, uciążliwe zachowania seksualizujące, zachowania związane z niepokojem wynikającym z przeżywanego strachu, palenie marihuany oraz używanie

SPI Vol. 20, 2017/3
ISSN 2450-5358
e-ISSN 2450-5366

Reviews

Recenzje

dopalaczy. Oprócz pracy wychowawczo-opiekuńczej i profilaktycznej, pedagog i psycholog szkolny oraz nauczyciele zobowiązani są do edukacji i wsparcia rodziców w sytuacji takich zachowań ich dzieci, które budzą niepokój i z którymi nie są sobie w stanie sami poradzić.

Recenzowana wieloautorska pozycja wychodzi naprzeciw potrzebom współczesnych pedagogów poszukujących coraz skuteczniejszych form wsparcia i pomocy dzieciom, młodzieży i rodzicom. Autorami książki *Jak zmieniać zachowania dzieci i młodzieży* są praktycy, którzy dzieląc się swoim doświadczeniem dostarczają czytelnikowi empirycznych dowodów skuteczności prezentowanych metod. Artykuł Artura Kołakowskiego dostarcza czytelnikowi odpowiedzi na pytanie, czy terapia behawioralna może być skuteczna w szkole. Autor wyjaśnia czym jest behawioryzm. Sięgając do jego historii, zaznacza, że „behawiorysta preferuje proste i szybkie rozwiązania, a przy tym stara się być skuteczny” (s. 9). Następnie nawiązuje do występujących w szkole problemów rozwojowych, jakimi są najczęściej: ADHD, zachowania opozycyjno-buntownicze, specyficzne trudności szkolne, bullying oraz różnego rodzaju zaburzenia emocjonalne. Uważa, że dla większości tych trudności rozwiązaniem może być terapia behawioralna. Autor podkreśla, że interwencje szkolne skupione na karaniu i dyscyplinowaniu nie poprawiają niewłaściwych zachowań uczniów, a nawet je nasilają (s. 13). Kołakowski promuje w artykule znany od wielu lat na świecie trójpoziomowy model interwencji i profilaktyki trudnych zachowań, nazywając go Szkolnym Systemem Bezpieczeństwa. W sposób przejrzysty opisuje działania systemu na wszystkich trzech poziomach, podkreśla znaczenie prowadzonych warsztatów uczących zarówno nauczycieli, jak i rodziców tworzenia elementu Szkolnego Systemu Bezpieczeństwa, jakim jest model PZK (Przywilej – Zasada – Konsekwencja). Artykuł może być cenną wskazówką w kwestii stosowania metod terapii behawioralnej w pracy wychowawczej szkół i placówek.

Drugi rozdział to artykuł Małgorzaty Dąbrowskiej-Kaczorek zatytułowany *Dialog motywacyjny jako metoda rozwijania motywacji wewnętrznej nastolatków*. Autorka sięga najpierw do historii metody dialogu motywacyjnego, opisuje jego istotę, dzieli się doświadczeniem swojej pracy terapeutycznej z nastolatkami w oparciu o motywację zewnętrzną i wewnętrzną, opisuje etapy gotowości do zmiany w trakcie procesu terapii. Niezwykle ciekawie opisuje „opór do zmiany”, który jest charakterystyczny dla nastolatków, przytacza konkretne przykłady

zachowań terapeuty, a w kolejnym podrozdziale podaje dowody na skuteczność dialogu motywacyjnego. Autorka wskazuje, że „dialog motywacyjny znajduje zastosowanie wszędzie tam, gdzie mamy do czynienia ze zmniejszoną dyscypliną u nastolatków” (s. 42). Ten rodzaj dialogu znajduje więc zastosowanie w szkolnictwie, medycynie oraz w pracy z nieletnimi przestępcami. Zaburzenia zachowania, nadużywanie marihuany i przewlekłe choroby to tylko przykładowe obszary, w których dialog motywacyjny może być skuteczną metodą pracy z młodymi.

Kolejny rozdział książki to artykuł Nancy Rappaport i Jessiki Minahan pod inspirującym tytułem *Ja nie chciałem... Praktyczne rady, jak zrozumieć i uczyć dzieci przejawiające zachowania seksualizujące*. Autorki opisują przyczyny zachowań seksualizujących, podają ich przykłady, opisują strategie radzenia sobie z nimi. Z artykułu dowiadujemy się, że zachowania takie są charakterystyczne dla dzieci, które mają deficyt umiejętności społecznych, dzieci impulsywnych oraz uczniów przeżywających traumę będącą skutkiem doświadczeń z przeszłości. Profesor psychiatrii Nancy Rappaport oraz behawiorystka Jessica Minahan wskazują konkretne sposoby radzenia sobie z takimi zachowaniami (s. 56–57) oraz zabiegi sprzyjające budowaniu, modyfikowaniu i przystosowywaniu środowiska szkolnego w taki sposób, aby sprzyjało skutecznemu reagowaniu i pożądanym zmianom.

Jessica Minahan i Jerome J. Schultz w artykule *Interwencje łagodzą niewidzialne bariery lękowe* omawiają nietypowe zachowania wywołane niepokojem wynikającym z przeżywanego strachu. Autorzy opisują zaburzenia lękowe, które mogą skutkować negatywnymi zachowaniami. Pokazują czytelnikom neurobiologiczną perspektywę reakcji na stres oraz jego wpływ na możliwości poznawcze. Zdecydowanie wskazują, że skuteczne interwencje behawioralne stosowane w odniesieniu do uczniów powinny kłaść nacisk na dwa zasadnicze składniki: wykształcenie umiejętności i prewencję (s. 68). W sposób niezwykle ciekawy autorzy opisują konkretne zachowania, podają przykłady reakcji, przytaczają strategie pracy z uczniami.

Dwa ostatnie rozdziały monografii to artykuły Elizy Wasilewskiej *Wpływ palenia marihuany na zdrowie dzieci i młodzieży* oraz Bogdana Guzińskiego *Osoba pod wpływem dopalaczy i środków odurzających zagrażająca innym w szkole. Co zrobić, czy i kiedy personel może liczyć na pomoc policji*. Autorzy podejmują w swoich opracowaniach bardzo istotne zagadnienia, które od pewnego czasu stają się codziennością

w praktyce szkolnej, a są nimi: palenie marihuany oraz zachowania pod wpływem dopalaczy. Z danych epidemiologicznych wynika, że marihuana jest substancją narkotyczną najczęściej zażywaną przez młodzież i staje się niestety akceptowalnym elementem kultury młodzieżowej (s. 91–93). Stąd konieczność posiadania rzetelnej, prawdziwej i usystematyzowanej wiedzy na temat marihuany, jej właściwości, sposobów zażywania, wpływu na poszczególne układy organizmu, a także konsekwencji zdrowotnych i społecznych wynikających z jej używania i nadużywania. Wszystkie te informacje możemy znaleźć w artykule Elizy Wasilewskiej.

Podobnie artykuł Bogdana Guzińskiego systematyzuje czytelnikowi wiedzę na temat rynku narkotykowego w Polsce, powołując się na dane epidemiologiczne (Badania ESPAD). Autor wskazuje na tendencje wzrostu używania substancji tzw. „dopalaczy”, podejmuje próbę opisu obecnego stanu rynku narkotykowego, zagrożeń związanych z używaniem tzw. „dopalaczy”, podaje konkretne sytuacje, w których interwencja policji w szkole jest uzasadniona oraz pokazuje obszary współpracy profilaktycznej pomiędzy nauczycielami, pedagogami, rodzicami a policją (s. 105–107).

Praca wychowawcza, opiekuńcza, terapeutyczna to wyjątkowe wyzwanie dla pedagogów i nauczycieli, ale to też niezwykła podróż z wychowankiem, pełna emocji, interakcji osobowych, której powinno towarzyszyć zrozumienie, poczucie bezpieczeństwa, akceptacja i szacunek. Recenzowana pozycja może pomóc praktykom we wzbogacaniu swojej pracy poprzez wprowadzanie i stosowanie nowych form i metod, które urozmaicą ich działania zmierzające do pozytywnych zmian w zachowaniach wychowanków. Wiedza, konkretne przykłady i proponowane przez autorów strategie mogą być drogowskazem „dobrych praktyk” w działalności szkół i placówek oświatowo-wychowawczych.

ADRES DO KORESPONDENCJI:

Dr Edyta Laurman-Jarząbek
Akademia Ignatianum w Krakowie
Wydział Pedagogiczny
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: edyta.laurman@ignatianum.edu.pl